

חבל נחלתו

מסקנה

מעשרה ורבים הפוסקים הסומכים על כך בשעת הדחק ותחומין של י"ב מיל אינם מהתורה, אם המזון גבוה בתוך הרכב יותר מעשרה טפחים מותר להעביר על ידו אוכל חם למוצבים בשבת. ובפריקתם במוצבים או שיעבירו מהרכב למגדל ישירות, או שיניחו ע"ג מקום פטור⁶.

נראה לי להלכה ולא למעשה, כי לפי דיני מחנה, עפ"י פסיקת הגר"ש גורן זצ"ל, מותר להביא מזון חם מהבסיס למגדלים בשבת, ובלבד שלא יעשה נסיעות מיותרות ואסורות לשם העברת המזון, הן בתוך הבסיס והן בגזרת סיורו. ואף מצד דיני תחומין כיון שאין תחומין למעלה

סימן י

עירובי תחומין לכרם עצמונה

שאלה

המוקף גדר. הדרך היא בחצי קשת ואורכה הכולל כ-1400 מ'. (התשובות מבוססות על מפת 1:7,500 שהועברה אלי ע"י מזכירות הישוב).

האם צריך להניח עירובי תחומין בין עצמונה לכרם עצמונה כדי ללכת מזה לזה בשבת ולהיפך?

תשובה

א. המרחק בקו אוירי מהבית הקיצוני בעצמונה עד הקרוון המערבי בכרם עצמונה הוא 1230 מ'. כיון שעירובי תחומין נמדדים לפי קו אוירי כמבואר

תיאור המקרה: כרם עצמונה היא שכונת קרוונים ממזרח לעצמונה. הדרך לכרם עצמונה עוברת בתוך מתחם החממות של הישוב שאינו מוקף גדר רציפה. ומשם מובילה לישוב עצמונה

6. הערת הגר"י אריאל רב העיר רמת-גן: הבאת את שיטת הגר"ש גורן שפסק שאין תחומין במחנה צבא, כולל בסיס אימונים. הגרי"ה הרצוג חלק עליו בפסקים וכתבים ח"ב סי' עג ו-עד בתרתי: א. יציאה מחוץ לתחום לא הותרה במחנה. ב. רק מחנה התקפי נחשב למחנה לעניין התר ערובין. בסיס קבוע וק"ו בסיס אימונים אינו בכלל ההיתר. נוסף לכך, יש בהבאת אוכלים ברכב מבצעי משום ריבוי בשיעורין שהוא אסור. אומנם הח"ח במחנה ישראל התיר ריבוי בשיעורין בהוצאה לחייל בצבא הרוסי, אולם רק בדבר הכרחי ובשעה"ד. אך בנ"ד אין שום מניעה שהאוכל יגיע למוצב עוד בע"ש. ומן הראוי שצה"ל יתקין מיכלים מיוחדים שיאפשרו שמירת חום של האוכל לפחות בליל שבת. העובדה שחיילים דתיים מסכימים לכך שהאוכל יובא בשבת היא המונעת פיתוח של מיכלים מתאימים לצורך השבת. ונוסף לכך פעמים שהנסיעה הופכת ל"מבצעית" רק לצורך הבאת האוכל בשבת.

תשובת המחבר: המגדלים הם פעילות מבצעית ואינם כמחנה אימונים. לגבי ריבוי בשיעורים יעויין בספרי ח"א סי' כא, שם הוכחתי כי פרט לדעת הר"ן אין זה בגדר ריבוי בשיעורים. אמנם בהחלט נראה שעדיף לפתור זאת בדרכים אחרות ולא בנסיעה קבועה בשבת.

חבל נחלתו

היינו, שצלעו הצפוני של הריבוע יהיה לצד צפון וכו'. ואם יש לה גדר המקיפה יש לרבע את הגדר כמבואר בשו"ע בסעיף יא, ובמשנה ברורה ס"ק כא (ולפי הרמ"א מוסיפים עוד שבעים אמה ושיריים כמב' במשנ"ב שם).

אם מרבעים את הישוב עצמונה לצפון העולם, וממנו מודדים אלפיים אמה יוצא שכל כרם עצמונה נמצא בתוך התחום של אלפים אמה, מפני שלאחר הריבוע נשכרים בתחום ההליכה המותר את הזויות, כאמור בסימן שצט סעיף י:

"עושיין התחומין כטבלא מרובעת, דהיינו שמודד על פני כל אורך העיר למזרח אלפים אמה לחוץ, וכן לצפון, ואח"כ רואים כאילו היתה טבלא מרובעת בקרן למלאותו ונמצא התחום בקרן אלפים ואלכסונו, שהם אלפים ות"ת..."

ומבאר במשנה ברורה ס"ק מא: "שהם אלפים ות"ת – היינו אם הולך באלכסון נגד הקרן מותר לילך עד שיעור זה משום דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונו ונמצא משיעור אלפים ניתוסף עוד שמונה מאות וכן יש לו שיעור זה לכל קרן וקרן לבד מה שיש לו אלפים אמה נגד רוחב העיר מכל צדדיו. ודע דאורך האלפים והזויות הוא שייך לכל עיר ועיר בשוה בין גדולה או קטנה אמנם רוחב של האלפים תלוי לפי מדת העיר שאם היא גדולה ברחבה מתרחב התחום שכנגדה ואם היא קצרה התחום ג"כ קצר ברחבו".

לפי"ז, לגבי תושבי הישוב עצמונה, כל כרם עצמונה נמצא בתוך תחומי האלפיים אמה, וכן הדרך העוקפת (דרך החממות) אף היא בתוך התחומים של הישוב עצמונה, ואי"צ להניח עירובי תחומין כדי ללכת מעצמונה לכרם ובחזרה.

באו"ח סי' שצט, מרחק זה הוא יותר מאלפיים אמה הן לפי הגר"ח נאה (960 מ') והן לפי החזו"א (1152 מ'). וא"כ לכאורה אף הדרך העקומה שבה הולכים עתה – מסופקת, ומצריכה עירובי תחומין.

ב. אלא שבסימן שצט בו מבוארים דרכי מדידת תחומי העיר (ס"א) נאמר: "הבא למדוד אלפים אמה של תחום העיר, אם היתה העיר אריכא וקטינא או שהיתה מרובעת ולא לרבע העולם, הואיל ויש להם ארבע זויות שוות מניחים אותה כמות שהיא ומודדים לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה". היינו, לפני שמודדים את תחומי העיר אלפיים האמה לכל רוח צריך לרבע את העיר ולהכניסה כבי' בתוך ריבוע חוסם. הריבוע אינו דוקא שצלעותיו שוות אלא אף כמלבן ובלבד שיצור מרובע שזויותיו ישירות כדברי הביאור הלכה (סימן שצט ד"ה כטבלא מרובעת): "כטבלא מרובעת – לאו דוקא מרובעת ממש קאמר שיהיה ארכה כרחבה דהא לפעמים כשהעיר רחב אלף אמה ואורך אלפים נמצא עיר עם התחומין אורך ששת אלפים ורוחב חמשת אלפים, אלא הא דקאמר שיהא כטבלא מרובעת לאפוקי שלא תהא עגול כדי שיהיה נשכר לזוית [אחרונים]".

במקרה הנוכחי, הישוב עצמונה אינו רבוע, וצריך לרבע את הישוב כולל את גדותיו המקיפות אותו, לפני שמודדים את אלפיים האמה לכל רוח.

ג. מוסיף בשו"ע (סעיף א): "כשהוא מרבעה, מרבעה בריבוע העולם, כדי שתהא כל רוח ממנו משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוננת כנגדם". פירוש הדבר שלפני שמודדים את אלפיים האמה מהריבוע צריך לרבע את העיר דוקא לפי רוחות העולם.

להניח עירובי תחומין בין הכרם לעצמונה. הוא אינו נוטה להסתמך על שיטת הראב"ן, כיון שהאחרונים לא פסקו על פיה. אף על אמת החזו"א לא נראה לו להסתמך, מפני שיש עליה מספר קושיות שאינן ניתנות לפתרון, כמו בית הבליעה שמחזיק ביצה, שאין לנו בימינו בית בליעה המחזיק 150 סמ"ק כפי שיטת החזו"א, כמו"כ אין לנו ביצים בגודל כזה.

ז. וע"כ הפתרון היותר פשוט הוא הנחת עירובי תחומין, ועדיף בתוך הישוב עצמונה. ודי בקופסת שימורים של מריחה ע"ג לחם (לפת את הפת) להרבה אנשים שיש בה כדי מזון שתי סעודות, ואי"צ בכל המזון הנאכל בסעודות (עי' סי' תט ס"ז). כמו"כ צריך לזכות אותו עבור מי שירצה להשתמש בעירובי תחומין אלו (סי' תיג) ולהודיע לכל מי שירצה להשתמש בעירוב היכן הוא מונח וכמה יפסיד בכיוונים האחרים. כמו"כ צריך לזכור שעירובי תחומין מניחין לצורך מצוה ולא לטיול בעלמא, וצריך המשתמש בעירובי תחומין להתכוין בערב שבת לקנות שביתה במקום האמור.

מסקנה

תושבי עצמונה אינם צריכים להניח עירובי תחומין כדי ללכת בשבת לכרם עצמונה. תושבי כרם עצמונה אם הם סומכים על החזו"א יכולים להתפלל בבית כנסת בעצמונה. והדרך היותר כשרה היא ע"י עירובי תחומין.

ד. לגבי תושבי כרם עצמונה, כאשר מרבעים את הכרם מגדרותיו ומודדים ממנו אלפיים אמה כלים האלפיים אמה בתוך הישוב עצמונה (ואינם כוללים את בית הכנסת). והשאלה היא האם מותר לאנשי הכרם הנכנסים לישוב עצמונה להיכנס לשאר חלקי הישוב עצמונה. לפי סי' תח ס"א מי ששבת במקו"א וכלה תחומו בתוך העיר אסור ללכת את שאר העיר. ואין העיר נחשבת לד' אמות אלא למי ששבת בתוכה, או שכולה בלועה בתחומו.

ולפי"ז אם תושבי כרם עצמונה רוצים להתפלל בעצמונה צריכים להניח עירובי תחומין ומפסידים בכיוונים האחרים. ה. כל המידות שכתבנו עד עתה הן לפי המידה המצמצמת של הגר"ח נאה. אולם בס' שונה הלכות פסק עפ"י פסיקת אביו (סי' שצט ס"ט) שתחומין נמדדים עפ"י אמת החזון איש. ולפי"ז רוב הישוב (עד הכביש אחר מגורי המכונה ועד למקלט ומגרש החניה) נמצא בתוך תחומי כרם עצמונה, ואינם צריכים להניח עירובי תחומין אלא לשם ביקור בבתים מסויימים בשבת.

וניתן להוסיף את שיטת הראב"ן (מובאת בא"ר סי' תח ס"ק ג) שאם רוב העיר שהולך אליה בתוך תחומו כל העיר נחשבת עבורו כד' אמות. ואלפיים אמה עפ"י החזו"א כוללים את רוב עצמונה.

ו. בהתייעצות שערכתי עם הגאון הרב דב ליאור שליט"א, רב העיר קרית ארבע חברון, נראה לו שהדרך היותר פשוטה היא